

Особенности автономизации высших учебных заведений Украины

Аннотация. В статье рассматриваются возможные последствия процесса децентрализации в системе высшего образования Украины. Акцентировано внимание на возможную скрытую приватизацию государственных университетов руководством учебных заведений. Сфокусировано взгляд на реалиях высшего образования, по сравнению с особенностями общества эпохи средневековья. Указано на значительную пропасть возможностей и доходов руководителей университетов и их подчиненных. Показано проблему отсутствия диалога между руководителями украинской образовательной сферы и рядовыми преподавателями. Учитывается иностранный опыт по поводу автономизации, что доказывает ее преждевременность, если в сфере образования не побеждено явления коррупции. Доказывается важность реформирования сферы высшего образования в свете глобального контекста всемирных преобразований.

Ключевые слова: Автономия, феодализм, высшее образование, ректоры, преподаватели, коррупция, власть, государство, законодательство, университет, бюрократический аппарат, административный ресурс.

Vdovychenko E., Ph.D. in historical sciences, associate professor of the Department of philosophy and social and human sciences, Kherson State Agricultural University, (Ukraine, Kherson), E-mail: evgenydv82@meta.ua

Features autonomisation higher educational establishments of Ukraine

Abstract. This article discusses the possible consequences of the decentralization process in the system of higher education in Ukraine. The attention to possible hidden privatization of public universities in the direction of education. Focused look at the realities of higher education, compared with the peculiarities of the society of the middle ages. It indicated a significant gulf opportunities and revenues university leaders and their subordinates. Displaying the lack of dialogue between the leaders of Ukrainian educational sphere and ordinary teachers. Taken into account foreign experience regarding autonomy, which proves that it was premature, if education is not defeated by the phenomenon of corruption. It proved the importance of reforming the higher education sector in the light of the global context of global change.

Key words: Autonomy, feudalism, higher education, rectors, professors, corruption, power, government, law, university bureaucracy, the administrative resource.

УДК 327.2

Лаврук Т. П.

кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії, філософії права і юридичної психології
Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького,
(Івано-Франківськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

ГЕОПОЛІТИКА ЯК ДЕТЕРМІНАНТА МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. Контрверсійність геополітичної реальності є аксіомою для теоретиків та практиків царини міжнародних відносин та геополітики. Водночас, відкритими до дискусій та гіпотез залишаються її структура, фактори впливу, просторовий континуум, що спонукає до перманентних обговорень та численних припущень у наукових колах. Сучасна масова культура є одним із базових інструментів, які формують уявлення про геополітику на рівні масової свідомості.

Ключові слова: геополітика, масова культура, символічні засоби, ідеологічні маркери, фактори геополітики

Здатність засобів масової комунікації впливати на суспільну думку, більше того формувати громадянську позицію, завжди використовувалася владними структурами як знаряддя маніпуляції. Цінність використання цієї опції зростає в арифметичній прогресії відповідно до збільшення території такого впливу, тобто якщо охоплено локальний регіональний рівень, то і отриманий результат буде локальним. Але коли мова йде про загальнодержавний чи навіть міжнародний рівні, то, відповідно, і наслідки будуть таких же масштабів. Іншою не менш важливою обставиною є

рівень освіченості населення, на яке такий маніпулятивний вплив здійснюється. І тоді можна стверджувати про геометричну прогресію ефективності імплементації опції формування суспільної свідомості із зменшенням рівня освіти серед громадян.

У постіндустріальному суспільстві формується гіперреальність, в якій ринкова економіка поступається місцем економіці бажання і символічного обміну. За таких умов для ринкового успіху товару (матеріальної речі, витвору мистецтва, інформації) використовуються техніки спокушання, які прийшли на зміну як *software* існуючим раніше технікам відкритого підпорядкування. Саме такі висновки, а також сутність та цілі зваблювання мас у сучасному суспільстві були комплексно окреслені Ж. Бодрійяром у його праці «Спокуса» [2, с. 212-213]. В епоху модерну масова культура є найпотужнішим інструментом спокушання такого гатунку. Адже вона постає новою системою управління і маніпулювання свідомістю, інтересами і потребами, споживчим попитом, ціннісними орієнтаціями, поведінковими стереотипами, що в результаті прирівнюється до репрезентації її ідеологічної і соціальної лояльності існуючому статус-кво.

Владні структури здебільшого грамотно використовують масову культуру як інструмент, що вирішує численні ідеологічні завдання. Серед найбільш поширених: вироблення певних ціннісних орієнтирів, уніфікація свідомості, виправдання існуючої економічної і політичної реальності тощо. Чимало науково-орієнтованих текстів масової культури містять ідеологічно акцентовані коментарі, котрі ілюструють, наскільки масовизована «наука» маркована, детермінована соціальним середовищем. У наш час будь-яка випадковість у виборі маскультулом пізнавальних стратегій постає «інвентаризованою, класифікованою і розчленованою; відтак, з'являється можливість нею управляти (у чому й полягає реальне завдання системи як на соціоекономічному, так і на приватному рівні)» [1, с. 157].

Важливим акцентом в досліджуваному питанні є опція контролю. Переклад будь-якого спеціалізованого знання повсякденною мовою не може перебувати поза контролем влади. Тому, здебільшого, масова культура реалізує свою трансляційну функцію у межах прийнятного для владних структур тренду. Цей сценарій коректно було б назвати «спокушанням мас засобом інформаційних повідомлень». Він виробляється правлячими політичними та економічними структурами, відіграє важливу роль в сучасну епоху, коли механізми управління суспільством зазнають трансформації від відкритого насильства до прихованої спокуси. Метою новітнього спокушання мас є забезпечення стабілізації суспільства шляхом надання загальних знань його членам і формування у свідомості мас ідеологічно вигідної владним структурам картини світу.

Правомірність вживання терміну «спокушанням мас засобом інформаційних повідомлень» для дослідження питання масової свідомості та культури визначається тим, що юрба не може прицільно та добровільно зацікавитися досягненнями науки і техніки: їхнім пізнанням потрібно управляти, цікавість – збуджувати, інтерес до науки – стимулювати. Спокушання знанням – специфіка реалізації трансляційної функції масової культури в епоху популяризації науки.

Все ж, при аналізі емпіричного матеріалу виявляється, що сучасна масова культура, як правило, реалізує свою трансляційну функцію шляхом профанації науки. Відбувається це з причин відсутності у масової свідомості схильності до інтелектуальної рефлексії і намірів отримати адекватне уявлення про навколишній світ. Не останню роль тут відіграє рівень професіоналізму «перекладачів» спеціалізованого наукового знання, який, безперечно, часто бажає кращого та небажання виробників маскульту фінансувати якісну науково-популярну продукцію.

Методи і цілі «спокушання знанням» тотожні методам і цілям просування на ринку будь-якого товару чи послуги. Це дозволяє спроектувати змальовану Ж. Бодрійяром у праці «Система речей» фундаментальну сутність рекламних технологій на процес трансляції спеціалізованого знання масовою культурою. Пізнання, здійснюване

в рамках масової культури, є привабливим для мас з низки причин. Зокрема, сформульовані маскультом пояснення законів існування і перспектив розвитку навколишнього світу сприяють задоволенню когнітивних потреб мас уже хоча б тому, що вони інтелектуально доступні масам (когерентні їх ментальному півню), зручні для сприйняття і засвоєння тощо.

У підсумку, спрощене і навіть хибне тлумачення маскультом природного і соціального середовища без зайвих застережень засвоюється масовизованим індивідом, бо таке «полегшене засвоєння» допомагає зберегти в умовах інформаційного вибуху психологічну, духовну і навіть фізичну рівновагу. Важливо й те, що це знімає болісну для індивіда маси проблему особистісного вибору, надаючи можливість делегувати прийняття рішень щодо істинності чи хибності отриманої через ЗМІ інформації офіційним спікерам, експертам, політикам.

Масова культура також дозволяє індивіду почуватися обізнаним і поінформованим. Внаслідок систематичного підживлення цієї ілюзії відбувається самоствердження суб'єкта пізнання, набуття ним почуття власної значущості, частково компенсуються збитки, спричинені комплексом неповноцінності як результату того, що на підсвідомому рівні індивід підозрює про невисокий рівень своєї освіченості й компетентності. Маскультом пропонується «свобода вибору» власного світогляду і «широкі можливості реалізації своєї неповторної індивідуальності». Але ця картина не більше, ніж ілюзія. Уявна розлогість можливостей самореалізації вдало завуальовує реальний стан речей: індивідам у процесі пізнання нав'язується одноманітність, за якою закріплена лише одна легітимна функція – споживча. Обіцяна маскультом свобода у формуванні власного світогляду ілюзорна. Світогляд мас уніфікований – «хоча кожен відчуває себе оригінальним, проте всі схожі один на одного» [1, с. 153].

Адаптації індивіда до навколишньої дійсності сприяє також той фактор, що знання розподілене масовою культурою вже систематизоване та ієрархізоване. Тобто отримана інформація (факти та всі коментарі) членує картину світу індивіда маси на мозаїку різних псевдонаукових теорій і гіпотез. При цьому велика кількість варіантів вибору робить можливою «ярмарок пропозиції і попиту, який своїм бурхливим кипінням створює ілюзію культури» [1, с. 159].

Масова культура маніпулює споживачами інформації, інкорпорує в їхню свідомість стереотипи і пріоритети, котрі легітимізують певну реальність, далекую від онтологічно дійсної. Перебуваючи під впливом владних структур, масова культура реалізує свою трансляційну функцію, слідуючи запропонованому їй сценарію, метою якого є уніфікація суспільства, формування у свідомості мас мозаїчної псевдокартини світу, яка насправді постає маніфестацією домінуючих ідеологем. Головною причиною привабливості цього ідеологічного проекту для мас є задоволення потреби натовпу в інформації про мінливий навколишній світ, що вкрай необхідно для оцінки перспектив і психологічної адаптації до дійсності.

Одним із перманентно циркулюючих в середовищі масової культури в Україні є термін «політична нація». Контекстуально цей концепт означає, що а) націю легітимізує наявність держави; б) лише така спільнота може бути суб'єктом геополітики. При цьому цілком у дусі маскульту ніхто особливо не переймається такою смисловою колізією.

Безперечно, концепція «політичної нації» потребує змістовного коригування і вилучення прикметника «політична», який лише заплутує сутність справи, захаращує підходи до чіткої та несуперечливої концепції нації. Безперечно, нація – це політично організована спільнота. Проте, не обов'язково державна, а лише політично відцентрована, зосереджена на досягненні певної політичної мети чи сукупності стратегічних цільових орієнтирів. Це – істотна корекція хибно витлумаченої парадигми політичної нації. Згідно з відкоригованим підходом, по-перше, для існування нації не обов'язкова наявність спільної держави і спільного громадянства; по-друге,

якщо для громадян спільної держави такий політичний статус є не істотним, а суто формальним, екзистенційно індиферентним, то відсутні достатні підстави для констатації наявності нації.

Систематизуючи існуючі концепції нації, до першої групи належать ті з них, що конституують ідею нації за аналогією з моделлю раси, внаслідок чого нація постає спільнотою, заснованою на крові. «З цієї точки зору мертві вирішують за живих, а сучасне індивіда детерміноване минулим його нації» [7, с. 50]. З позицій такої концептуальної системи координат нації постають для тих, хто до них не належить, своєрідною річчю-у-собі, а «дух», «покликання» і «місія» нації зрозумілі лише тим, у чийх жилах тече «кров нації». Друга група концепцій змальовує націю конструктом, «продуктом консенсусу (договору) індивідів». Це щось на кшталт договірної теорії держави. І саме на цій підставі може бути обґрунтована принципова можливість вибору національної приналежності.

Контроверсійність наведених теорій є безсумнівною. До того ж система верифікації не дозволяє зробити однозначний вибір на користь будь-якої з них. Перспективу подолання обмеженості двох попередніх теорій містить третій шлях, пов'язаний з концепцією Ш. Монтеск'є про нації як культури: різні типи культур тяжіють до різних моделей нації – від кровної спорідненості до єдності довкола стилю життя чи концепції блага. Однозначним тут є лише факт важливості кристалізації центрального елемента, базису. Ним може бути менталітет, своєрідний «дух нації», тотальна ідеологія в тлумаченні К. Мангейма, яка визнається за власну всіма членами суспільства попри те, що за своєю суттю вона є невлотимим ідеологічним фантомом, який вибудовується в систему лише за умов «концептуалізації уявлень». В процесі формування тотальної ідеології щоразу генерується ідеологія часткова, партійна, яка відображає уявлення лише певної групи людей про владу та програму дій. І за умови використання силових ресурсів однією з них для того, щоб витіснити зі сфери суспільної свідомості інші часткові ідеології, говоримо про існування суспільної проблеми. Тотальна ідеологія – основа інтеграції. Крім того, держава може не поділяти жодної часткової ідеології, бути нейтральним, забезпечуючи тотальній інтегративній ідеології можливість еволюціонувати природним чином з метою рефлексії щодо стратегем розвитку нації, пошуку ефективних відповідей на виклики часу.

Інший концептуальний варіант стверджує: сучасне суспільство є настільки гетерогенним, що йому слід відмовити в презумпції єдиного менталітету, тотальної ідеології і спільних цінностей. У загальних рисах Б. Парек змальовує цю ситуацію так: «Це суспільства, які тривалий час вважали, що в них є одна національна культура, яку громадяни повинні засвоїти. Такі суспільства нині виявили наявність груп і спільнот, яким неможливо нав'язати цю культуру або пристосувати громадян до неї, внаслідок чого з'явився новий, незнайомий виклик» [8, с. 4-5]. В такій ситуації єдність суспільства забезпечується лише низкою політичних рішень, а держава та її складові частини беруть на себе функцію конструювання національної спільноти.

Згідно з Н. Луманом, суспільство є закритою автопоетичною системою, котра охоплює і включає в себе попередні рівні організації: системи інтеракцій, утворені комунікаціями між посередніми учасниками, а також системи організації, що ґрунтуються на формальних правилах членства. Суспільство змальовує себе як деяка «точка зору» для самого себе, тому воно має містити змалювання точки зору: соціум – самоінтерпретуючий об'єкт; суспільні теорії є теоріями суспільства в суспільстві; поняття суспільства має бути утворене автологічно: воно повинно містити і саме себе» [5, с. 28].

Все ж, саме суспільство як система, згідно з теоремою Геделя, не може несуперечливо змалювати себе за допомогою самоспостереження лише «власними» засобами, тому воно створює сутнісні розмежування, котрі стимулюють «погляд на суспільство ззовні». І в результаті функціональної диференціації суспільства

кожна з його підсистем генерує власне змалювання суспільства з позицій своїх світоглядних пріоритетів, внаслідок чого консенсус змалювань виявляється неможливим. Більше того, самореферентна система наштовхується на проблему тотожності самої собі, оскільки характерною ознакою сучасного суспільства є втрата ним природної репрезентації, неможливість репрезентації тотожності: «Можливі дві форми тотожності системи: тавтологічна та парадоксальна. Відповідно можна стверджувати: суспільство є тим, чим воно є; або ж: суспільство є тим, чим воно не є» [4, с. 197].

Оскільки наведені варіанти очевидно несумісні, то суспільство приховує, що його самозмалювання наштовхується на проблему тавтології або парадоксу. Теорії суспільства уникають самої рефлексії над проблемою тотожності, виконуючи функцію ідеології, оскільки весь рефлексійний запал зосереджують на протилежних теоріях. Місце рефлексії з приводу тавтології чи парадоксу посідає рефлексія протилежності ідеологій.

Досвід свідчить, що для повноцінного функціонування держава повинна оперувати духовними цінностями, національною ідеєю і національною мовою. Носієм таких цінностей завжди була національна незалежна церква, незважаючи на формальне відокремлення її від держави чи в окремих випадках само позиціонування як аполітичної структури. Саме за участі національних церков постали міцні держави, а без церковної підтримки державотворчі процеси виявилися невдалими, половинчастими, трагічними. Так, успіх Великобританії як могутньої імперії, спадкоємиці Іспанії, ґрунтувався в тому числі на створенні англіканської церкви. Створення німецькомовної лютеранської церкви сприяло згуртуванню німецької нації і формуванню єдиної Німеччини. Наявність власних церков у грузинського та вірменського народів стало вирішальними фактором, котрий зірвав намагання сусідніх імперій асимілювати ці етноси. Болгарський народ взагалі зобов'язаний своїм фізичним виживанням церкві, оскільки саме ченці підняли болгар на повстання за звільнення з-під османського поневолення. Натомість сприйняття частиною сербів і хорватів ісламу призвело до появи на Балканах нового народу – боснійців.

В Україні християнство торувало собі шлях через князівську верхівку суспільства: останні Києвичі, княгиня Ольга, князь Ярополк і Володимир Великий. На їхню думку, єдність віри мала посприяти консолідації владно-управлінської вертикалі. Спроба реформувати язичництво через створення єдиного пантеону Богів не була настільки вдалою, щоб виконати поставлене завдання. Так, язичництво не запропонувало надійних об'єднувачих інструментів. І вже в 988 році було запроваджено християнство, яке стало ключовою ланкою у формуванні з окремих племен руського (українського) народу.

Аспект створення власної церкви є надзвичайно важливим [3, с. 42]. Ще Ярослав Мудрий поставив першого митрополита – русича Іларіона – незалежно від Візантії. Князь добре розумів, що держава може бути незалежною і могутньою лише за умов незалежної церкви. Наступна спроба мала місце, коли митрополитом Київським став Климент Смолятич. Проте, спроби утворення власної помісної церкви не були успішними, адже дисонували інтересам потужної Візантії. Татаро-монгольська навала взагалі поклатала край змаганням за помісну церкву.

Пізніше у XVII столітті митрополит Київський Петро Могила доклав чимало зусиль для створення Київського патріархату; на початку XX століття разом з боротьбою за Українську державу відродився і автокефальний рух – змагання за Помісну українську православну церкву. Наступний сплеск відбувся у 1960-ті роки, коли Україну очолював П. Шелест, з ініціативи якого відбулися позитивні зрушення в українському національному житті, зокрема, розпочалася підготовка до видавництва Біблії, Молитвослова та іншої богословської літератури українською мовою. Втім, всі наведені спроби зазнали невдачі, оскільки перешкождали інтересам імперій, до складу яких входила Україна.

Медіа наполегливо і системно поширюють інформацію, що межує із чутками про наміри Кабміну передати УПЦ МП чимало музеїв, вилучивши їх з реєстрів державного майна. Виправданням таких намірів слугує теза, що зазначені музеї раніше були храмами УПЦ МП. Але історія не терпить таких очевидних перекручень. Адже до заснування тих же Софіївського собору і Києво-Печерської лаври в XI столітті Московський патріархат не має жодного відношення вже хоча б тих причин, що на той час Москви взагалі не існувало. Десятинна церква, на руїнах якої УПЦ МП має намір збудувати свій храм, також ніколи не була під управлінням Московського патріархату, оскільки монголо-татари зруйнували її в 1240 році, тобто Московського патріархату ще не існувало.

Крім того, всупереч поширеному стереотипу, РПЦ з'явилася лише з благословення Сталіна у 1943 році, а між 1922 та 1926 роками єдиною визнаною державою була Православна церква в СРСР («обновленці»), яка не має жодного відношення до РПЦ. Більше того, РПЦ вважає «обновленців» розкольниками. Разом з тим «обновленці» були визнані помісними церквами інших країн і в 1921 році визнали Українську автокефальну православну церкву (УАПЦ). Відтак, УАПЦ має більше юридичних прав на отримання в свою власність музеїв і храмів, що належали до 1918 року на території України РПЦ, ніж сучасна РПЦ та її підрозділ УПЦ МП, які з'явилися лише у 1943 і 1992 відповідно.

Більше того, Москва впевнено і системно позбувалася українського православ'я. Якщо наприкінці 1926 року УАПЦ нараховувала 2 800 парафій, 10 657 священників, 35 єпископів, то вже в 1931 році від неї залишилося лише 200 священників, а на початку 40-х – кілька осіб. Заарештували, розстріляли і вислали до Сибіру абсолютну більшість духовенства УАПЦ – зокрема, 28 єпископів. Митрополит В. Литовський загинув на Соловках, його наступник М. Борецький після арешту і допитів 1930 року збожеволів у в'язниці і помер у 1934 році у психіатричній лікарні в Ленінграді. У 1930 році під тиском комуністичної влади було скликано «Надзвичайний Собор», який ухвалив резолюцію про «контрреволюційність» УАПЦ і про її «самоліквідацію».

Відомо чимало прикладів фактичного диктату світської влади по відношенню до духовної. Втім, всі вони мали місце в країнах з деспотичною владою, яка силоміць змушувала церкву підкорятися. Найбільш скандальний приклад – авінійське полонення пап (березень 1309 – січень 1377 років). Тоді агенти французького короля Філіпа IV захопили замок Папи Римського Боніфація VIII, і той помер під арештом. Під тиском короля новим Папою обрали французького архієпископа міста Бордо – Папу Климента V. Починаючи з нього, французькі королі протягом 70 років утримували всіх римських пап у Авіньйоні, щоб ті були слухняними маріонетками в королівських руках. Саме залежність пап від Габсбургів підштовхнула англійський парламент у 1534 році прийняти Акт про супрематію, що започаткував незалежну від Риму англійську церкву.

Іронічні аргументи Московського патріархату щодо «неканонічності» УПЦ КП з огляду на невизнання православними церквами інших країн звучать сумнівно – особливо, якщо врахувати, що саму РПЦ православні церкви інших країн не визнавали впродовж 141 року (з 1448 по 1589). Історія православ'я – це історія перманентних розколів. Практично не було такого моменту, щоб якісь православні церкви не були визнані іншими. Наприклад, на сучасну пору невизнаними є не лише УПЦ КП та УАПЦ, а й Македонська, Чорногорська, Турецька і Японська православні церкви (остання визнана лише РПЦ). Більше того, всі сучасні автокефальні православні церкви Європи свого часу «неканонічно» відколювалися, бо були частиною Константинопольського патріархату, а по мірі набуття незалежності своїми державами вимагали для себе церковної незалежності. Реакція ж материнської церкви завжди була негативною – звинувачення в неканонічності та розколі – найперша реакція. Втім, це не стало на заваді церквам, що відколюлися, наполягати на своєму і врешті-

решт здобувати автокефалію.

На даному етапі автокефалію мають православні церкви Болгарії, Румунії, Сербії і навіть Албанії. У 1970 році РПЦ надала автокефалію Американській православної церкві. Між іншим, жодній із церков автокефалія не далася без боротьби й звинувачень у розкольництві з боку «материнських» церков. Зокрема, Болгарська православна церква була звинувачена Константинополем у розкольництві. Юридично болгари отримали автокефалію лише в 1953 році, тобто майже через століття після її фактичного проголошення. Попри опір Московського патріархату, відновилася Естонська Апостольська Православна Церква. Цьому посприяло державне керівництво Естонії. Комуністична влада Польщі хоч і була сателітом Москви, проте створювала окрему від Московського патріархату Польську Православну Церкву. Зауважимо, що йдеться про забезпечення релігійних потреб лише 100 тисяч православних віруючих у цій майже поголовно католицькій країні. Натомість Україна, маючи 30 мільйонів православних, ніяк не отримає автокефалії. Опоненти таких намірів стверджують, що це «зруйнує єдність православних народів». Однак надання автокефалії Грузинській Церкві у 1946 році не зруйнувало православ'я.

Не слід звертати увагу на звинувачення автокефальних тенденцій в розкольництві православ'я. Особливо це абсурдно чути з боку Москви, оскільки вона у 1448 році самовільно, проти волі Вселенських патріархів, проголосила автокефалію Московської митрополії, створеної в результаті розколу Київської митрополії. За такі дії РПЦ була на 141 рік відлучена від всесвітнього православ'я, а канонічність самопроголошеної Московської патріархії не визначалася аж до 1686 року. Більше того, приєднання Київської митрополії до РПЦ у 1686 році не відповідало приписам церковних канонів, тому Вселенські патріархи ніколи не визнавали його легітимність. На тлі таких фактів Московській патріархії не варто зловживати звинуваченнями на адресу сусідів у розкольництві й неканонічності.

Накладання анафем був завжди притаманний суб'єктивізм і політична кон'юнктура. Так, у IV столітті була об'явлена анафема Святителю Іоанну Златоусту, а через 33 роки його канонізували у ранзі святого. У Росії аналогічний випадок був з митрополитом Московським Філіпом, преподобним Максимом Греком, митрополитом Ростовським Арсенієм Мацієвичем та іншими. Анафема завжди були в руках Синоду РПЦ, зброєю проти противників його влади. В цьому контексті можна загадати про декабристів, Гришку Отреп'єва, Омеляна Пугачова та Івана Мазепу, котрі ніколи ані словом, ані справою не виступали проти Бога.

Абсолютно не випадково, що жодна з інших православних церков світу не визнала цих анафем. Гетьман Мазепа був одним з найбільших в українській історії меценатів церкви. Через це імператор Олександр II потрапив у незручне становище, коли під час його перебування в Києві відвідав заснований Мазепою військовий Микільський Собор. З метою уникнення незручної ситуації з наказу імператора Синод РПЦ у 1869 році зняв анафему з українського гетьмана.

Також радянські спецслужби навіть зробили спробу перетворити московського патріарха на своєрідного православного «Папу Московського». З цією метою МДБ у 1947-48 роках намагалося провести Всеправославний Собор, на якому Московський патріарх мав тримати статус Вселенського – тобто пересунувся б з п'ятого місця в ієрархії патріархів на перше. Свого часу за наказом Єльцина патріарху Алексію II виділили два броньованих урядових ЗІЛи, охоронців і кремлівський спецв'язок. Особисту охорону патріарха за кордон забезпечували 8 представників департаменту по боротьбі з тероризмом ФСБ Росії. Відтоді ця традиція лише посилювалася і модернізувалася в персональному і технічному відношенні.

У наш час Предстоятель УПЦ (МП) є постійним членом Синоду РПЦ. Його портрет на першому місці серед членів Синоду. Варто наголосити, що митрополитом УПЦ (МП) він є лише в Україні, тоді як за її межами органічно перетворюється на митрополита Київської митрополії РПЦ. І саме в такому статусі Сабодан був

представлений в Єрусалимі під час відзначення 2000-ліття Різдва Христового, коли разом з іншими ієрархами РПЦ він знаходився у свиті Б. Єльцина.

«Українськість» УПЦ (МП) виразно простежується крізь призму шанування зарахованого до лику святих Андрія Боголюбського, котрий зарекомендував себе різаниною киян у 1169 році. Свого часу ця історична постать поділилася награвованим у Києві з російською церквою, а та – на знак подяки – канонізувала його.

Поза жодним сумнівом, що якби будь-хто оголосив, що, до прикладу, в суверенній Болгарії православна церква перебуває під владою Московського Патріархату, що вона веде антиболгарську і загалом антидержавну пропаганду, агітуючи за воз'єднання з державою «старшого православного брата» в ім'я православно-го панславізму, то масова свідомість зробили б опертивний висновок, що має справу з божевільним [6, с. 48]. Принагідно зауважимо, що термін «філетизм» з'явився після відколу («схизми») у 1860 році Болгарської православної церкви від Константинопольської (остання не визнавала першу аж до 1945 року). Хоча Болгарія на момент розколу не була незалежною державою (оскільки разом з Константинополем входила до складу Османської імперії), Росія та її церква не засудили болгарський філетизм і схизму. Відтак, залежно від політичної вигоди РПЦ в одних випадках підтримує безперечний філетизм, а в інших – намагається знайти його там, де нема. Україна – суверенна держава, а не народність у складі інших держави, ким болгари були у 1860 році. Тому за всіма канонами логіки і здорового глузду українське православ'я має бути канонізоване у своїй автономії і автокефалії.

Питання масової свідомості та способів її маніпулятивного формування є дискусійним питанням серед науковців протягом десятиліть. Інтегральними частинами даного питання є інструменти та засоби впливу, територія та результати. Важливою складовою тут є дефініція нації та духовна складова як база її розбудови та утвердження, де вагомим фактором є церковно-світські відносини в контексті геополітичних інтересів

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Бодрийяр Ж. Система вещей / Ж. Бодрийяр. – М. : Рудомино, 1995. – 174 с.
2. Бодрийяр Ж. Соблазн / Ж. Бодрийяр. – М. : Издательство Ad Marginem, 2000. – 318 с.
3. Даль Р. Полиархия, плюрализм и пространство / Р. Даль // Вопросы философии. – 1994. – №3. – С. 37–48.
4. Луман Н. Тавтология и парадокс в самоописаниях современного общества / Н. Луман // Социо-Логос. – М. : Прогресс, 1991. – С. 194–218.
5. Луман Н. Понятие общества / Н. Луман // Проблема теоретической социологии. – СПб. : Петрополис, 1994. – С. 25–42.
6. Санистебан Л. Политические системы и легитимность / Л. Санистебан // Диалог. – 1993. – №4. – С. 45–49.
7. Трубина Е. Г. Социальная антропология / Е. Г. Трубина. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2003. – 368 с.
8. Parekh B. Rethinking Multiculturalism / B. Parekh. – Oxford Univ. Press, 2002. – 214 p.

REFERENCES:

1. Bodriyyar Zh. Sistema veshchey [System of things]. – M. : Rudomino, 1995. – 174 s.
2. Bodriyyar Zh. Soblazn [Temptation]. – M. : Izdatel'stvo Ad Marginem, 2000. – 318 s.
3. Dal' R. Poliarkhiya, plyuralizm i prostranstvo [Polyarchy, pluralism and space], Voprosy filosofii [Problems of Philosophy]. – 1994. – №3. – S. 37–48.
4. Luman N. Tavtologiya i paradoks v samoopisaniyakh sovremennogo obshchestva [Tautology and the paradox of self-modern society] / Sotsio-Logos. – M. : Progress, 1991. – S. 194–218.
5. Luman N. Ponyatie obshchestva [The concept of society] // Problema teoreticheskoy sotsiologii [Problems of theoretical sociology]. – SPb.: Petropolis, 1994. – S. 25–42.
6. Sanisteban L. Politicheskije sistemy i legitimnost' [Political systems and legitimacy] // Dialog [Dialogue]. – 1993. – №4. – S. 45–49.
7. Trubina E.G. Sotsial'naya antropologiya [Social anthropology]. – Ekaterinburg: Izd-vo Ural. un-ta, 2003. – 368 s.
8. Parekh B. Rethinking Multiculturalism. – Oxford Univ. Press, 2002. – 214 p.

Лаврук Т. П., кандидат политических наук, доцент кафедры философии, философии права и юридической психологии Ивано-Франковского университета права им. Короля Даниила Галицкого (Ивано-Франковск, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Геополитика как детерминанта массовой культуры

***Аннотация.** Контрверсионность геополитической реальности является аксиомой для теоретиков и практиков сферы международных отношений и геополитики. В то же время, открытыми к дискуссиям и гипотезам остаются вопросы об ее структуре, факторах влияния, пространственном континууме, что побуждает перманентные обсуждения и многочисленные предположения среди специалистов. Современная массовая культура является одним из базовых инструментов, которые формируют представление о геополитике на уровне массового сознания.*

***Ключевые слова:** геополитика, массовая культура, символические средства, идеологические маркеры, факторы геополитики.*

Lavruk T. P., PhD in political science, assistant professor of the department of philosophy, philosophy of law and legal psychology Ivano-Frankivsk King Danylo Galician University of Law (Ivano-Frankivsk, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Geopolitics as a Qualifier of Mass Culture

***Abstract.** Contrast of geopolitical reality is an axiom for theorists and experts of international relations and geopolitics. At the same time its structure, influences, the spatial continuum are open to be debated. That situation leads to permanent discussions and numerous assumptions amongst scientist. Modern mass culture is one of the basic tools that shape the understanding of geopolitics at the level of mass consciousness.*

***Key words:** geopolitics, mass culture, symbols, ideological markers, factors of geopolitics.*

УДК 323.2

Кужман О. М.

здобувач кафедри політології

ДНУ імені Олеса Гончара

(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

АНАЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ «МНОЖИННИХ ПОТОКІВ» ДЖОНА КІНГДОНА У ДОСЛІДЖЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО

***Анотація.** Показано, що на рівні регіону перелік проблем суспільного розвитку відтворює унікальні регіональні теми, а також преломлені крізь них загальнонаціональні та локальні питання. Визначено, що за умов відчинення «вікон» можливостей проблеми потрапляють у громадську думку мешканців регіону й активно обговорюються в регіональних мас-медіа. Одночасно вони актуалізуються в регіональному політичному потоці – органах регіональної державної та самоврядної влади, регіональних відділеннях політичних партій, регіональних неформальних групах тиску.*

***Ключові слова:** політичний порядок денний, модель «кошику для сміття», концепція «множинних потоків», «політичні підприємці», потік проблем, потік рішень, політичний потік, політичні консультації.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Політичний порядок денний є невід'ємним атрибутом демократичного політичного процесу та суспільства; являє собою політичний феномен, для якого притаманні публічність та процесуальність; він проявляється через взаємодію множини різних порядків денних, які взаємопов'язані між собою та динамічно змінюються. На регіональний порядок денний нашаровуються і певним чином трансформуються елементи як загальнонаціональних, так і локальних (місцевих) порядків денних, створюючи суміш проблем, що мають регіональне забарвлення.

Встановлення регіонального порядку денного є комунікативний вимір процесів